

CONCURENȚA LA ADMITEREA ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR ROMÂNESC ÎN PERIOADA COMUNISTĂ (1956-1979). RECONSTITUIRI CANTITATIVE

Marius CAZAN^{*}, Vlad PAȘCA^{**}

ENTRANCE COMPETITION IN THE ROMANIAN HIGHER EDUCATION DURING COMMUNISM (1956-1979). QUANTITATIVE RECONSTRUCTIONS (Abstract)

This research analyses the admission to higher education with a focus on competition, in an attempt to better explain the dynamics of enrolment in socialist Romania. In a system that exercised a tight control on the annual number of study places and which prioritized its particular goals – mainly industrialization – youth had to compete on official figures structured accordingly. The lack of market mechanisms of distribution gave way to very high competition rates in fields that had little economic relevancy and therefore presented a shortage of places, such as: law, history, philosophy, medicine, sociology, arts. In other words, traditionally intellectual professions were subjected to bottlenecks. In general, technical (including agronomical) specializations, with few exceptions (high-end fields: architecture, aeronautics, automatics, telecommunication), had a competition below average; whilst university and medicine studies – with smaller numbers of places – had competition levels above the national average. The historical evolution of competition levels was influenced by quantitative changes in the secondary education system – expansion and post-1975 focus on industrial profiles –, on one hand, and the stagnation or shrinking of higher education admission figures – along with the growing numbers of secondary education graduates –, on the other. There were also geographical variations and the most spectacular rise in competition occurred in Iași since the middle 1970s. Overall, high competition rates were maintained and even augmented because of the contingency of higher education offers to the economical and political demands of the regime. The optimal educational spending and the maximal use of workforce in a state-economy, as

Acest articol este rezultatul unei cercetări în cadrul proiectului cu numărul PN-II-ID-PCE-2011-3-0476, *Planificare economică, învățământ superior și acumularea capitalului uman în România în timpul regimului comunist (1948-1989)*, susținut printr-un grant al Consiliului Național al Cercetării Științifice.

^{*} Universitatea din București. E-mail: mtcazan@yahoo.com.

^{**} Asistent de cercetare, Centrul de Studii Administrative, Culturale și Economice, Universitatea din București.

„Studii și articole de istorie”, tom LXXXI, 2014, pp. 244-266

well as social engineering policies, were more crucial for the regime than the sole professional tendencies of Romania's youth.

Keywords: *admission, competition, higher education, socialist system, planning*

În memoria colectivă a perioadei comuniste din România, admiterea în învățământul superior este considerată un moment de răscruce din viața unui individ fiind evocat nivelul uriaș al concurenței, în special în domeniile non-tehnice. Modul în care unii dintre contemporanii noștri se raportează la tinerețe a fost influențat de felul în care s-a împlinit dorința lor de a urma studii superioare, dar și de efortul pe care a trebuit să îl depună pentru a-și atinge scopul. Respingerea la admitere – care presupunea satisfacerea serviciului militar cu termen normal și munca necalificată în economia socialistă etc. – a declanșat drame personale, care într-o cultură a statutului și a imaginii publice au intensificat stări psihologice precum rușinea, vinovăția, ambiția. Încercările repetate de a intra la facultate au devenit un fenomen tipic unui sistem care forma cu parcimonie elitele profesionale (segmentul cu studii superioare) și care în general oferea alternative profesionale neatractive.

Prin această cercetare empirică am dorit ca, pe baza reconstituirii cantitative pornind de la surse de arhivă neexplorate, să verificăm nivelul real al concurenței la instituțiile de învățământ superior reprezentative, și să identificăm posibillii factori politici și sociali ai acestui fenomen.

Bazinul de recrutare al învățământului superior

Analiza competiției la concursul de admitere în învățământul superior de-a lungul perioadei socialiste cunoaște mai multe etape, în funcție de problemele dominante care se conturează în respectiva etapă. În anii '50 au apărut destul de des probleme legate de capacitatea rețelei de învățământ mediu de a asigura învățământului superior un număr suficient de absolvenți care să permită o selecție calitativă la intrarea în facultate. Pe lângă problema strategică cu privire la rolul pe care îl joacă învățământul mediu pentru asigurarea cu cadre a economiei¹ rămâne în prim-plan ocuparea numărului de locuri planificate pentru învățământul superior. Faptul că numărul absolvenților de învățământ mediu nu reușea să creeze un bazin de recrutare suficient de mare pentru învățământul superior reiese dintr-un referat al ministrului învățământului superior, I.G. Murgulescu, și ministrul învățământului public, I Nistor, adresat Președinției Consiliului de Miniștri, cu privire la planul de școlarizare în învățământul superior pentru anul 1953/1954². În referat se estimează

¹ Ne referim la dilema cu care se confruntă planificatorii învățământului între a „îndrepta” absolvenții de învățământ mediu (tehnic) direct spre producție sau spre învățământul superior. A se vedea pentru exemplificare Bogdan Murgescu, Marius Cazan, *Muncitori calificați sau studenți? Controverse în legătură cu absolvenții învățământului mediu tehnic în România anulului 1954*, în Aurel Chiriac (coord.), *In memoriam Barbu Ștefănescu*, București, Editura Academiei, în curs de apariție.

² Arhivele Naționale Istorice Centrale, București (în continuare: ANIC), fond Președinția Consiliului de Miniștri (în continuare: PCM), dosar nr. 669/1953, ff.18-18v. Vezi și ANIC, PCM, dosar nr. 424/1954, ff.32-37.

că pentru cele 20.000 de locuri alocate anului I la învățământul superior rezervorul de candidați este alcătuit din 16.902 candidați proveniți din absolvenți ai școlilor de 10 și 11 ani (12.200), din școlile speciale de 2 ani (1.830) și din cota absolvenților școlilor pedagogice și medii tehnice rezervată învățământului superior (2.872). Se preconiza că acestora li se adăugau aproximativ 3.000 candidați din alte promoții (cei care nu reușiseră să intre în învățământul superior în urmă cu un an). Măsurile pe care referatul celor doi miniștri le propunea pentru asigurarea ocupării locurilor planificate se referă la recrutarea unui număr de 4.000 de elevi de clasa a X-a din școlile de 11 ani (dintre cei mai buni) care să intre într-un program special care să le permită absolvirea școlii cu un an mai devreme. Această practică mai este întâlnită și în alți ani ai deceniului 6. O altă propunere de sporire a bazinului de recrutare a fost reprezentată de ridicarea cotei de 10% a absolvenților școlilor medii tehnice care urmau să intre în învățământul superior la 25%³. Estimarea finală a referatului avansa cifra de 26.557 de posibili candidați. Conform cifrelor centralizate la Institutul Național de Statistică reiese că la începutul anului universitar 1953/1954 au fost înscriși în anul I 20.466 studenți⁴, ceea ce ridică întrebări asupra selecției candidaților operate la admitere.

Spre sfârșitul anilor '50 situația bazinului de recrutare pentru învățământul superior s-a îmbunătățit (probabil și pe fondul micșorării semnificative a cifrei de școlarizare la anul I, cursuri de zi). Deși numărul absolvenților de școli medii (26.000) în 1959 este relativ suficient pentru asigurarea unei concurențe semnificative pentru cele 9.375 de locuri planificate, problemele au apărut din cauza numărului mic al absolvenților de studii medii care s-au înscris la examenul de admitere pentru un loc în învățământul superior, 11.000. Desigur că în acel an concurența a fost mai mare datorită candidaților care „provin din rândul muncitorilor și tehnicienilor din producție sau unii absolvenți din anii trecuți ai școlilor medii”⁵.

Pentru examenul de admitere în învățământul superior în 1960 situația bazinului de recrutare ajunsese deja la un nivel care putea asigura o concurență de 2 – 2,5 candidați/loc (desigur că între domenii sau instituții existau diferențe importante ale concurenței). Pentru cele 19.000 de locuri planificate pentru școlarizarea în anul I, Ministerul Învățământului estima că numărul concurenților urma să fie de aproximativ 42.000 – 47.500. Dintre aceștia cei mai mulți urmau să vină dintre absolvenții școlilor medii, promoția 1960, circa 28.000 (23.500 cursuri de zi și 4.800 cursuri serale). A doua sursă importantă de candidați era reprezentată de absolvenții învățământului mediu din promoțiile trecute care nu reușiseră la

³ Această propunere s-a lovit de opoziția consilierilor sovietici, Malășev și Bogaturov, care considerau ca economia are nevoie de cadrele pregătite în învățământul mediu tehnic, iar pregătirea mult mai costisitoare a învățământului mediu tehnic față de celelalte domenii, face necesară amortizarea investiției statului cât mai repede. Vezi ANIC; PCM, dosar nr. 424/1954, ff. 34-35.

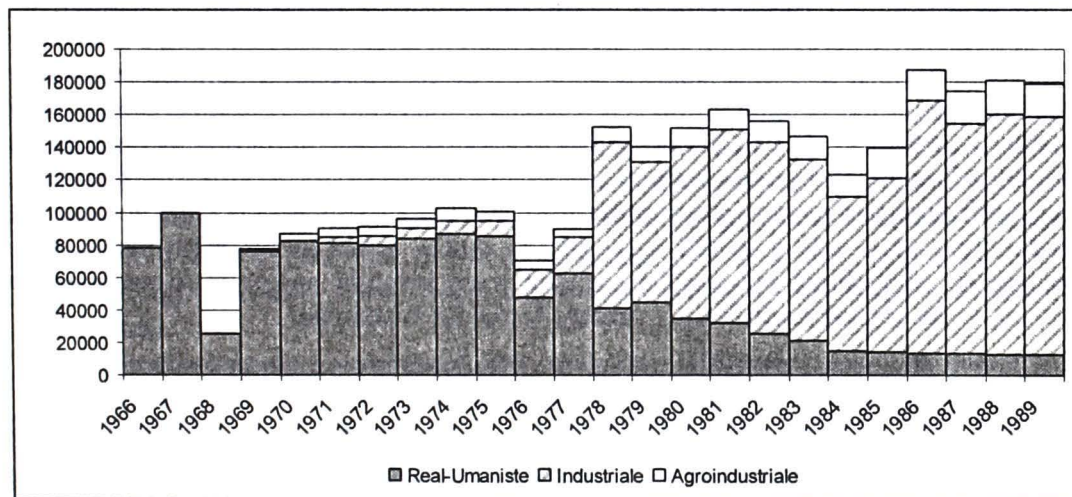
⁴ Arhiva Institutului Național de Statistică (în continuare: Arhiva INS), *Analiza de sfârșit de an școlar 1953-1954 septembrie-octombrie. Învățământ superior, 1954*.

⁵ Bogdan Murgescu, Marius Cazan (coord.), *Documente privind reglementările referitoare la admiterea în învățământul superior din România (1948-1968)*, Editura Universității din București, 2013, (în continuare: *Documente privind reglementările...*), documentul nr. 34, p.89.

admitere în anii din urmă, 10.000 – 15.000 (nu se precizează însă detalii despre cum s-a calculat această cifră)⁶.

Începând cu anii '60 dezvoltarea rețelei învățământului mediu a dus la o oarecare echilibrare care oferea învățământului superior un număr suficient de absolvenți de liceu. Spre exemplu, în 1964 sunt 64.230 absolvenți de liceu⁷ și 20.740 de locuri planificate la cursurile de zi pentru învățământul superior⁸. În 1967 sunt puțin peste 100.000 de absolvenți de liceu⁹, iar numărul alocat învățământului superior, conform planului este de 23.570 (cursuri de zi)¹⁰. Situația mai specială din 1968, atunci când s-a făcut trecerea de la învățământul mediu de 11 ani la cel de 12 ani, iar numărul celor care au absolvit o formă de învățământ mediu a fost de 27.313 elevi¹¹ s-a reflectat printr-o ușoară scădere a planului de școlarizare la învățământul superior, cifra totală la cursurile de zi fiind 18.710 locuri¹².

Figura 1. Numărul anual de absolvenți al principalelor tipuri de licee

Sursa datelor: Comisia Națională pentru Statistică,
Învățământul în România. Date statistice, București, 1996, pp. 48-56.

⁶ *Ibidem*, documentul nr. 35, p.90.

⁷ Comisia Națională pentru Statistică, *Învățământul în România. Date statistice*, București, 1994, p.15.

⁸ Arhivele Ministerului Educației Naționale (în continuare AMEd), fond Permanent, dosar nr.19/1964, nenumărat. *Hotărârea privind aprobarea planului de școlarizare la învățământul superior și la cursurile postuniversitare, pe anul 1964/1965*.

⁹ Comisia Națională pentru Statistică, *op. cit.*, p.15.

¹⁰ AMEd, fond Permanent, dosar nr. 19/1964, nenumărat. Tabel privind repartizarea pe specialități a cifrelor de școlarizare pentru anul I la învățământul superior în anul școlar 1967/1968. O alta sursă indică cifra de 22.360 de locuri pentru anul I la cursurile de zi, 1967/1968 (ANIC, fond CC al PCR – Secția Cancelarie, dosar nr. 103/1967, f.66).

¹¹ Comisia Națională pentru Statistică, *op. cit.*, p.15.

¹² ANIC, fond CC al PCR – Secția Cancelarie, dosar nr. 110/1968, f.211.

Diferențe de concurență între formele de învățământ (zi, seral, fără frecvență)

În România introducerea formelor de învățământ seral și fără frecvență s-a întâmplat după reforma învățământului din 1948. În 1949 sunt introduse cursurile serale, iar un an mai târziu cursurile fără frecvență¹³. Acestea din urmă, de-a lungul anilor '50, au cunoscut o creștere importantă în ponderea numărului de locuri alocate anului I la învățământul superior ajungând chiar să depășească numărul locurilor alocate învățământului la zi (în 1950 sunt 15.819 studenți înscriși în anul I la cursurile de zi și 2.026 la fără frecvență; în 1955 numărul studenților înscriși la cursurile de zi a fost de 12.895, iar la fără frecvență 6.048; în 1956 cele două forme de învățământ cuprindeau fiecare puțin sub 10.000 de studenți înscriși în anul I, iar în 1957 învățământul fără frecvență a depășit cu mult numărul studenților înscriși în anul I la zi, 12.891 față de 8.520 de studenți la zi¹⁴.

N-am reușit să identificăm date centralizate care să ne permită comparații în privința concurenței la admitere în funcție de forma de învățământ. Singurul an din decada 1950-1959 pentru care avem date privind admiterea atât la cursurile de zi, cât și la cursurile fără frecvență este 1956. Am reușit să identificăm 3 instituții de învățământ superior (poate nu cele mai reprezentative din punct de vedere al cifrelor de școlarizare sau al atractivității) unde datele de care dispunem permit compararea concurenței între cele două forme de învățământ (vezi tabelul I). La două din cele trei instituții, Institutul de Căi Ferate și Institutul Pedagogic Timișoara se observă că nivelul concurenței la cursurile de zi este mai ridicat decât la cursurile fără frecvență, iar în cel de-al treilea exemplu numărul de candidați/loc este aproximativ același atât la cursurile de zi, cât și la fără frecvență. În stadiul actual al cercetării putem doar presupune că tendința conturată în tabelul I era valabilă pentru întreaga rețea de instituții care organiza admitere la ambele forme de învățământ.

Tabel 1. Concurența la examenul de admitere (sesiunea august/septembrie 1956) la diverse institute

Forma de învățământ	Nr. de locuri planificate	Prezenți la examen	Nr. candidați pe un loc	Numărul celor admiși
Institutul de Căi Ferate București				
Zi	180	1014	5,6	173
Fără frecvență	100	271	2,7	86
Institutul pedagogic de limba rusă „Maxim Gorki”				
Zi	160	266	1,66	128
Fără frecvență	100	162	1,62	103
Institutul Pedagogic Timișoara (Facultatea de Matematică-Fizică)				
Zi	150	254	1,69	125
Fără frecvență	50	50	1	47

Surse: AMEd¹⁵.

¹³ Jan Sadlak, *Higher Education in Romania, 1860-1990: Between Academic Mission, Economic Demands and Political Control*, Buffalo, Graduate School of Education Publications. Comparative Education Center, State University of New York, 1990, p.30.

¹⁴ ANIC, fond CC al PCR – Secția Propagandă și Agitație, dosar nr. 40/1966, f.51 (*Dinamica numărului de studenți înscriși în anul I în perioada 1950-1965*).

¹⁵ AMEd, fond Permanent, dosar nr. 247/1956, nenumerotat (pentru cursurile de zi) și AMEd, fond Permanent, dosar nr. 226/1956, nenumerotat (pentru cursurile fără frecvență).

Un alt aspect de care trebuie să ținem cont este faptul că exista o diferență majoră între concurenții care candidau pentru ocuparea unui loc la învățământul de zi și cei de la seral și fără frecvență. Conform prevederilor legale învățământul superior seral și fără frecvență era destinat să școlarizeze exclusiv persoane care sunt deja în „câmpul muncii”, aceștia fiind obligați ca la înscrierea la examenul de admitere să prezinte „recomandarea de la locul de muncă cu indicația postului pe care îl ocupă și al specialității”¹⁶. Faptul că această prevedere nu se respecta reiese chiar dintr-o Hotărâre a CC al PMR și a Consiliului de Miniștri cu privire la îmbunătățirea învățământului seral și fără frecvență¹⁷ în care se spune că Ministerul Învățământului și Culturii și instituțiile de învățământ superior au permis înscrierea în aceste forme de învățământ a unui număr mare de tineri care nu lucrează în „producție, în întreprinderi industriale și agricole”. Percepția asupra acestor forme de învățământ este mai curând negativă, aici fiind transferați cei care nu reușesc la examenele de la zi sau, precum se întâmpla la Facultatea de Științe Juridice din București, cei care „nu îndeplinesc condițiile de intrare în învățământul superior, unii dintre ei neavând nici studii medii complete”¹⁸.

Privind cifrele generale ale anului 1959 se constată o diferență importantă a nivelului de concurență între admiterea pentru locurile la zi, pe de o parte, și cele de la seral și fără frecvență, în cealaltă parte. Pentru cele 9.375 de locuri planificate învățământului la zi s-au înscris la concurs aproximativ 22.800 candidați, deci aproape 2,5 candidați/loc. În timp ce numărul locurilor la anul I (învățământ seral și fără frecvență) pentru care se fac recomandări este de 3.928, la examen participând 2.212 candidați. Dintre aceștia doar 1.462 au reușit să treacă de examenul de admitere¹⁹.

Și mai clar este conturată diferența de concurență între formele de învățământ într-o informare a Ministerului Învățământului adresată Consiliului de Miniștri cu privire la încheierea anului școlar 1963/1964 și deschiderea anului școlar 1964/1965. Un indicator al concurenței îl poate reprezenta procentul în care este îndeplinit planul de școlarizare. În 1964, la învățământul de zi au existat 20.740 de locuri planificate, iar numărul reușitorilor a fost de 21.606 (ceea ce înseamnă o depășire a planului cu 5,7%). Nici învățământul fără frecvență și nici învățământul seral nu au reușit în 1964 să-și îndeplinească în totalitate planul de școlarizare. Cei 5.755 candidați reușiți la învățământul fără frecvență reprezintă 87,2% din cifra de școlarizare (6.600 de locuri), în timp ce la învățământul seral cele 800 de locuri planificate sunt ocupate în proporție de 86,6% (adică 693 de admiși). Dacă în cazul

¹⁶ *Documente privind reglementările...*, documentul nr. 18, p. 57.

¹⁷ Vezi H.C.M. nr. 271/1959, publicată în „Colecția de Hotărâri și Dispoziții ale Consiliului de Miniștri al R.P.R.”, nr. 16, 14 martie 1959.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Documente privind reglementările...*, documentul nr. 34, p.89. Nu este foarte clar dacă cele 3.928 de locuri reprezintă cifra planificată pentru școlarizarea la seral și fără frecvență. Dacă ținem cont de numărul celor care ajung să fie școlarizați prin aceste forme de învățământ în anul 1959 (3.696 la fără frecvență și 536 la seral) putem presupune că referința este la cifra de plan.

examenului pentru admiterea în învățământul seral neocuparea locurilor se pune pe seama proastei pregătiri, concurență fiind totuși de 3,1 candidați/loc, în cazul învățământului fără frecvență apare problema lipsei de participare (doar 1,6 candidați/loc). La învățământul de zi concurența a fost de 2,4 candidați/loc²⁰.

În anii '70, acolo unde am identificat date mai multe cu privire la concurență în funcție de forma de învățământ, constatăm că situațiile s-au modificat față de cele prezentate mai sus. Se observă o creștere importantă a concurenței la învățământul fără frecvență (4,5-5 candidați/loc), cel mai probabil explicată prin numărul mic de locuri alocate acestei forme de învățământ. Învățământul la zi are un nivel al concurenței relativ constant, aproximativ 3,3 candidați/loc (vezi tabelul II).

Școlarizarea la fără frecvență a unor domenii care au în mod tradițional un grad mare de atractivitate trebuie menționată pentru a atrage atenția asupra posibilității unor situații în care media candidaților/loc să fie ridicată de o concurență aprigă pe un număr de locuri foarte mic. Mai exact, avem în vedere situația de la concursul de admitere în învățământul fără frecvență din București, din anul 1977 (vezi tabelul III). În totalul de 595 de locuri scoase la concurs se găsesc și 20 de locuri la Facultatea de Drept. Pentru aceste locuri s-au înscris 1.505 candidați (75,2 candidați/loc)²¹. Dacă scoatem cele 20 de locuri din cifra de școlarizare și pe cei 1.505 candidați aferenți Facultății de Drept numărul candidaților pe un loc scade de la 9,5 la 7,2.

Tabel 2. Numărul de candidați pe un loc, în funcție de formele de învățământ.

Forma de învățământ	1974	1975	1976	1977	1982
Zi	3,4	3,5	3,3	3,0	14,6
Seral	1,4	1,9	1,8	2,5	4,1
Fără frecvență	4,9	4,7	4,9	8,5	4,5

Sursa: AMEd²².

Tabel 3. Situația concursului de admitere din iulie 1977 la instituțiile de învățământ superior din București.

Forma de învățământ	Numărul de locuri planificate	Numărul de candidați	Numărul celor admiși	Candidați pe un loc
Zi	12.285	35.962	10.384	2,9
Seral	1.270	2.883	650	2,2
Fără frecvență	595	5.684	479	9,5

Sursa: ANIC, fond CC al PCR – Secția Cancelarie, dosar nr. 95/1977, ff.135-138.

²⁰ *Ibidem*, documentul nr. 56, p. 142.

²¹ ANIC, fond CC al PCR – Secția Cancelarie, dosar nr. 95/1977, f.132 (*Raport privind rezultatele concursului de admitere în institutele de învățământ superior din municipiul București*, iulie 1977).

²² AMEd, fond Permanent, dosarele nr. 164/1974, 75/1976, 117/1977, 118/1977, nenumerate (sesiunea iulie). Pentru anul 1982 cifrele sunt ale celui de al doilea examen de admitere, sesiunea septembrie (vezi AMEd, fond Permanent, dosar nr. 164/1974, nenumerotat).

Diferențe de concurență între examenul pentru bursă și examenul general (1957-1962)

În 1957 este adoptată de către CC al PCR și Consiliul de Miniștri al R.P.R. hotărârea nr. 1003 cu privire la îmbunătățirea învățământului superior. O secțiune a acestei hotărâri abordează chestiunea „îmbunătățirii compoziției sociale a studenților”²³, iar unul din mijloacele prin care se dorea această îmbunătățire era reprezentat de acordarea unor burse de către sfaturile populare regionale și întreprinderi fiilor de muncitori și țărani muncitori. Aceste burse urmau să fie acordate prin concurs de admitere pe locuri special alocate acestor categorii. Numărul burselor trebuia să reprezinte jumătate din cifra de școlarizare a fiecărui an. Urmarea firească a acestei situații o reprezintă apariția încă unui examen de admitere pe lângă cel deja existent la care participau doar cei care concureau pe locurile sfaturilor populare și întreprinderilor (aceștia, în cazul în care erau respinși, puteau să se înscrie și la examenul general). Prin planul de școlarizare anual se rezervau jumătate din locurile de la zi bursierilor sfaturilor populare și întreprinderilor. În 1959 cele 9.375 de locuri aprobate prin plan sunt împărțite în 4.750 pentru concursul de burse, iar restul pentru concursul general. Se observă diferențe importante ale nivelului de concurență între cele două tipuri de concursuri. La examenul pentru burse au participat 8.800 de candidați în timp ce la examenul general s-au înscris 14.000. În sinteza în care este analizată situația examenului din 1959²⁴ se mai precizează că din cauza neglijenței unor ministere și sfaturi populare regionale, care nu au reușit să recruteze și să pregătească candidați suficienți pentru concursul de burse, sunt situații în care locurile nu au fost ocupate.

În 1961, examenul de admitere în învățământul superior are loc în două etape, în funcție de domenii. La 10 septembrie a început concursul pentru instituțiile cu profil tehnic și agronomic și facultățile de matematică-fizică, chimie, biologie și filozofie din cadrul universităților. Numărul candidaților pentru locurile cu burse de la întreprinderi industriale și sfaturi populare și numărul candidaților pentru concursul general este aproximativ același. Pentru cele 5.894 de locuri cu burse au fost recomandați 11.858 candidați (2/loc), în timp ce pentru restul de locuri, 5.201, s-au înscris 10.381 candidați (2/loc)²⁵.

O problemă importantă pe care a ridicat-o examenul diferențiat între cele două categorii de locuri constă în apariția, pentru aceeași facultate, a două categorii de medii de intrare. Până în 1959 candidații pentru locurile cu bursă dădeau examen de admitere aparte (condiția de admitere fiind obținerea minim a notei 5). Începând cu 1960 s-a trecut la susținerea examenului unic, însă clasificarea era

²³ Pentru o analiză a prevederilor Hotărârii nr. 1003/1957, vezi Marius Cazan, Vlad Pașca, „Lupta de clasă” la porțile facultăților. Politici de promovare socială prin învățământul superior în epoca Gheorghiu-Dej (1948-1965), în Lucian Nastasă, Dragoș Sdrobiș (coord.), *Politici culturale și modele intelectuale în România*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013, pp. 247-275.

²⁴ *Documente privind reglementările...*, documentul nr. 34, p. 88.

²⁵ *Ibidem*, documentul nr. 39, p. 96 (Notă a lui Ștefan Bălan, adjunct al ministrului Învățământului și Culturii, cu privire la concursul de admitere în învățământul superior).

făcută separat pentru cei care candidau pe locurile cu bursă. Existau diferențe importante între mediile de admitere la examenul pentru bursa de la sfat sau întreprindere și mediile celor de la concursul general. Se întâlneau situații în care diferențele între ultima medie la cele două tipuri de examene ajungeau până la 2 puncte. Spre exemplu, la Facultatea de Electronică a Institutului Politehnic din București, în 1961, ultima medie pentru concursul general a fost 7,83, iar la concursul de burse ale sfaturilor populare și întreprinderi s-a intrat cu media 5,89²⁶. Această situație, precum și îmbunătățirea compoziției sociale a celor care termină învățământul mediu, a făcut ca începând cu 1962 să se renunțe la organizarea examenului diferențiat, admiterea făcându-se exclusiv în ordinea mediilor obținute²⁷. Se păstrează totuși recomandarea ca bursele să fie acordate cu prioritate (peste 75%) fiilor de muncitori și de țărani.

Tabel 4. Diferențele între concurențe la cele două concursuri de admitere:

- 1) Concurs pentru burse ale întreprinderilor și sfaturilor populare,
2) Concurs general. Învățământ de zi, diverși ani.

		1959 (burse)	1959 (gen.)	1960 (burse)	1960 (gen.)	1961 (burse)	1961 (gen.)
Institutul Politehnic, București	Plan	239	226			1205	860
	Candidați	775	886	1967	1294	3500	1795
	Admiși	257	229	963	816		
	Concurența	3,2	3,9			2,9	2,1
Institutul Politehnic, Iași	Plan	126	134			500	490
	Candidați	296	329	629	551	952	701
	Admiși	130	138	504	463		
	Concurența	2,3	2,4			1,9	1,4
Institutul Politehnic, Cluj	Plan	35	35			180	180
	Candidați	161	137	350	329	421	420
	Admiși	37	39	181	209		
	Concurența	4,6	3,9			2,3	2,3
IMF, București	Plan	165	170				
	Candidați	403	723	627	1107		
	Admiși	169	160	257	312		
	Concurența	2,4	4,2				
IMF, Iași	Plan	50	50				
	Candidați	82	165				
	Admiși	50	50				
	Concurența	1,6	3,3				

²⁶ *Ibidem*, documentul nr. 41, p. 102.

²⁷ *Ibidem*, documentul nr. 43, p. 105.

		1959 (burse)	1959 (gen.)	1960 (burse)	1960 (gen.)	1961 (burse)	1961 (gen.)
IMF, Cluj	Plan	102	103				
	Candidați	255	335	319	479		
	Admiși	102	106	187	176		
	Concurența	2,5	3,2				
Univ. București	Plan	805	795			995	855
	Candidați	1359	3240	1817	3182	1250	1763
	Admiși	745	804	997	971		
	Concurența	1,7	4,1			1,3	2,1
Univ. Iași	Plan	485	445				
	Candidați	665	944	681	899		
	Admiși	436	429	476	494		
	Concurența	1,4	2,1				
Univ. Cluj	Plan	615	595				
	Candidați	849	1392	1128	1062	937	1476
	Admiși	556	561	628	621	634	647
	Concurența	1,4	2,3				
ISE/ASE, București	Plan	350	400				
	Candidați	473	569	800	893		
	Admiși	350	406	591	634		
	Concurența	1,4	1,4				

Sursa: AMEd și ANIC, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 51/1961, f. 50 și urm. Concurența a fost calculată de autori.

Numărul sesiunilor de admitere într-un an – indicator al concurenței

Este firesc ca atractivitatea pentru unele instituții sau specializări să fie mai mare față de altele. Specializările sau instituțiile care nu se bucură de o concurență ridicată se pot identifica și prin analiza numărului sesiunilor de admitere organizate în fiecare an. Chiar dacă nu întotdeauna organizarea unui al doilea examen este rezultatul unei concurențe scăzute la primul (există posibilitatea ca rezultatele concurenților să nu permită obținerea mediei minime de admitere fie și în condiții de concurență), de cele mai multe ori acolo unde examenul se repetă, numărul candidaților la prima sesiune a influențat recrutarea lor.

În anul 1953 Institutul de Științe Economice și Planificare „V.I. Lenin” a avut alocată o cifră de școlarizare de 870 locuri la cursurile de zi. Pentru acestea au concurat 957 de candidați. Din cele patru facultăți ale institutului doar trei au reușit să-și ocupe locurile din prima sesiune. Pentru facultatea de planificare nu s-a reușit acest lucru nici măcar după organizarea unui al doilea examen de admitere și a trebuit să aibă loc al treilea concurs. Apare problema calității celor care reușesc să intre în facultate în urma celor două examene suplimentare. Aceștia sunt adesea

respinși la examenele de admitere ale altor facultăți (în cazul de față cei mai mulți sunt respinși de la drept și ziaristică). Eficiența celor două examene de admitere de la ISEP din 1953 este contestată chiar de un document întocmit de instituție care remarcă faptul că aproape 60% din cei care au intrat în urma examenului al II-lea și al III-lea n-au reușit să termine anul I (fie s-au retras, fie au fost exmatriculați sau au rămas repetenți)²⁸.

O măsură interesantă, menită să echilibreze oarecum nivelul de concurență între marile domenii de specializare, am identificat-o într-o notă a Ministerului Învățământului cu privire la organizarea concursului de admitere în anul 1961. Examenul de admitere urmează să se desfășoare în două etape. Între 10 și 18 septembrie se desfășoară concursul la facultățile din domeniile tehnice și agronomice, precum și la facultățile de matematică, fizică, chimie și biologie de la universități. Între 20 și 28 septembrie se organizează concursul pentru restul institutelor și facultăților (medical, studii economice, restul facultăților umaniste, arhitectură, artistic)²⁹. Remarcăm că domeniile care tradițional au un nivel al concurenței ridicat sunt grupate în a doua etapă a concursului de admitere. Deși nu avem certitudinea că aceasta a fost menirea împărțirii în două a concursului de admitere, putem presupune că prin respectiva măsură se dorea îndreptarea candidaților nehotărâți în privință facultății pe care doreau să o urmeze către cele care fac parte din prima etapă. Posibilitatea ratării intrării la facultate îl putea face pe candidatul nehotărât să dea examen de admitere la o facultate din prima etapă, iar în cazul în care nu reușea să fie admis exista a doua șansă la o facultate care avea organizată admiterea în a doua etapă. Trebuie însă menționat că disciplinele de admitere la facultățile etapei I sunt fundamental diferite față de disciplinele examenelor de admitere ale facultăților etapei a II-a. O altă măsură care „trăda” intenția Ministerului Învățământului de a îmbunătăți ocuparea locurilor planificate încă de la primul examen o reprezenta, păstrarea actelor celor care fuseseră declarați admiși la concursul din 10-18 septembrie până după terminarea concursului din 20-28 septembrie. De altfel, în conferința de presă pe care ministrul adjunct al educației, Jean Livescu, a organizat-o în 18 mai 1963 pentru pregătirea concursului de admitere din anul respectiv se pune accentul pe „repartizare echitabilă, rațională a absolvenților din învățământul mediu spre toate sectoarele de învățământ superior, în așa fel încât ținând seama și de interesele și de intențiile absolvenților de școală medie, să putem echilibra numărul candidaților între diferitele sectoare de învățământ superior”³⁰. Enumerarea zonelor spre care trebuiau îndrumați absolvenții școlilor medii sunt aproape aceleași cu cele la care în 1961 s-a organizat examenul în etape a II-a: “învățământul superior agricol, învățământul superior tehnic, facultățile de matematică-mecanică, de fizică și de chimie de la universități, secțiile de filozofie de la universități și institute pedagogice de 3 ani”³¹.

²⁸ *Ibidem*, documentul nr. 14, pp. 49-50.

²⁹ *Ibidem*, documentul nr. 37, p. 94.

³⁰ *Ibidem*, documentul nr. 48, p. 114.

³¹ *Ibidem*.

Întorcându-ne la problema numărului examenelor de admitere într-un an analizăm situația din 1967 de la Universitatea din București. Cu toate că la sesiunea din 1-10 iulie 1967 numărul de candidați pe loc pentru întreaga universitate este peste 5 au existat specialități la care nu s-au realizat planurile de școlarizare. Exemplul cel mai relevant este reprezentat de secția mecanică-electricitate a facultății de matematică-mecanică, unde, din cele 55 de locuri planificate au rămas neocupate în urma examenului din iulie 31 de locuri³². Pentru anul 1967 am identificat o listă a instituțiilor la care urmează să se țină al III-lea concurs de admitere, în a doua jumătate a lunii septembrie³³. Celor mai multe instituții le-au rămas un număr foarte mic de locuri neocupate. Dacă raportăm numărul locurilor neocupate la cifra de școlarizare se observă câteva situații în care instituțiile nu reușesc să-și acopere nici măcar jumătate din plan după primele sesiuni de examene. La Institutul de Construcții București, la secția de hidrotehnică agricolă a Facultății de Hidrotehnică cifra de școlarizare pentru anul 1967 a fost de 50 locuri. În septembrie încă mai sunt disponibile 40 de locuri. În aceeași instituție, la Facultatea de Construcții Feroviare, Drumuri și Poduri, secția drumuri și poduri avea neocupate 32 de locuri din cele 75 planificate. Și la celelalte secții ale facultății (geodezie și sistematizarea teritoriului sau construcția și întreținere feroviară și poduri) situațiile sunt similare. Chiar dacă în ansamblu concurența la învățământul economic era destul de ridicată, în 1967, la secția de statistică a Facultății de Economie Generală a Institutului de Științe Economice București din cele 200 de locuri alocate prin plan mai erau neocupate 105.

Practica organizării unui al treilea concurs de admitere o întâlnim și în anii '70. Într-un raport al Ministerului Educației și Învățământului privind admiterea în învățământul superior din 18 octombrie 1977 se arată că organizarea unor concursuri suplimentare de admitere era frecventă la învățământul de mine, petrol, metalurgie, construcții, fizică (toate la cursurile de zi). Din lista instituțiilor care organizează a III-a sesiune de admitere, la cursurile de zi, Institutele Politehnice din București și Timișoara, Institutul de Construcții București, Institutul Național de Chimie (Utilaje și ingineria proceselor chimice), Institutul de Mine din Petroșani, Institutul de Petrol și Gaze Ploiești scot la concurs un număr însemnat de locuri³⁴. Faptul că organizarea unor concursuri de admitere suplimentare este rezultatul unei concurențe scăzute și nu a dificultății examenului de admitere este confirmat de o listă anexată raportului Ministerului Educației pe care l-am menționat mai sus, în care sunt enumerate specializările cu nivelul de concurență cel mai scăzut (la primul concurs de admitere – iulie 1977)³⁵. Specializările metalurgie extractivă, prelucrări metalurgice, turnătorie de la institutele politehnice au mai puțin de un candidat/loc. La specializarea utilaje și ingineria proceselor chimice, de

³² *Ibidem*, documentul nr. 64, p. 155.

³³ ANIC, PCM, dosar nr. 72/1967, ff.54-60.

³⁴ ANIC, fond CC al PCR – Secția Cancelarie, dosar nr. 120/1977, ff.54-66.

³⁵ *Ibidem*, ff. 68v.-69v.

la Institutul de Chimie București, pentru cele 200 de locuri au concurat 34 de candidați (0,2/loc). La specializarea mine (Institutul de mine din Petroșani) concurența a fost de 0,8 candidați/loc, aceeași cu cea de la specializarea forajul sondelor și exploatarea zăcămintelor de petrol și gaze (Institutul de petrol și gaze Ploiești).

În anul 1979 s-a ajuns chiar la organizarea pentru anumite specializări a unui concurs de admitere între 1 și 6 octombrie. Admitere pentru cursurile de zi se organiza la Institutul de mine din Petroșani (Facultatea de mine, specializarea mine – 331 locuri) și la Institutul de Petrol și Gaze din Ploiești (Facultatea forajul sondelor și exploatarea zăcămintelor de petrol și gaze, specializarea petrol – 167 locuri)³⁶. Chiar și în anii '80 când tăierea cifrelor de școlarizare are drept consecință firească creșterea concurenței, la specializările lipsite de atracție nu se ocupă toate locurile după primul concurs de admitere. Astfel, în 1989 la învățământul de zi au rămas neocupate 479 de locuri din totalul de 18.285. Toate cele 479 locuri aparțin învățământului tehnic (mecanic – 188; metalurgie – 27; petrol – 144; mine – 30)³⁷.

Concurența la anumite instituții de învățământ superior. Date și observații

Tabel 5. Concurența la admitere, prima sesiune, în învățământul de zi, ingineri și medici-farmacisti, la diverse institute și în diversi ani.

		1956	1959	1960	1961	1963	1964
Institutul Politehnic, București	Plan	500 ³⁸	465	1750	2125	2215	2165
	Candidați	2296	1661	3605	5336	4109	4845
	Admiși	515	486	1794	2149	2222	2128
	Concurența	4,6	3,6	2,1	2,5	1,9	2,2
Institutul Politehnic, Iași	Plan	350	260	960	990	1215	1200
	Candidați	1014	625	1308	1652	1722	2058
	Admiși	350	268	1013	1015	1239	1153
	Concurența	2,9	2,4	1,4	1,7	1,4	1,7
Institutul Politehnic, Cluj	Plan	160	70	390	360	510	475
	Candidați	635	298	803	841	1291	992
	Admiși	160	76	408	382	522	418
	Concurența	4,0	4,3	2,1	2,3	2,5	2,1
IMF, București	Plan	400	335	540		600	
	Candidați	2983	1126	1655		2099	
	Admiși	400	329	569		609	
	Concurența	7,5	3,4	3,1		3,5	

³⁶ AMEd, fond Permanent, dosar nr.164/1974, nenumărat.

³⁷ ANIC, fond CC al PCR – Secția Propagandă și Agitație, dosar nr. 14/1989, volumul I, ff. 98-100.

³⁸ Număr estimat.

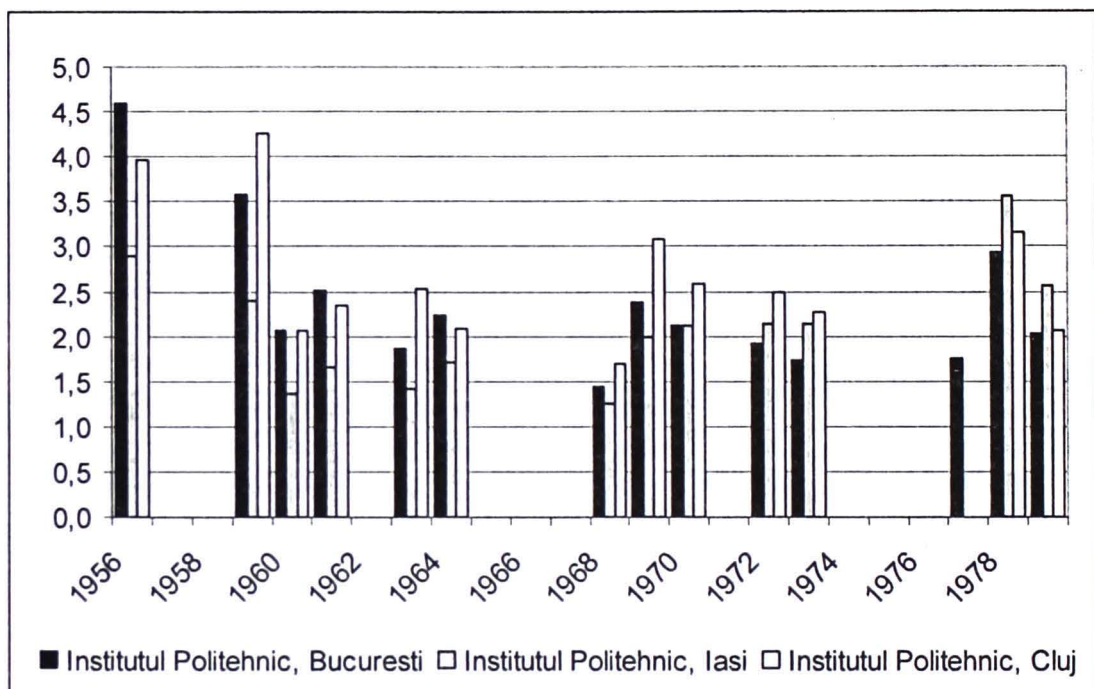
		1956	1959	1960	1961	1963	1964
IMF, Iași	Plan	180	100	250		215	
	Candidați	970	247	463		741	
	Admiși	180	100	251		219	
	Concurența	5,4	2,5	1,9		3,4	
IMF, Cluj	Plan	240	205	340		340	
	Candidați	1508	590	800		943	
	Admiși	270	208	364		343	
	Concurența	6,3	2,9	2,4		2,8	

(continuare)

		1968	1969	1970	1972	1973	1977	1978	1979
Institutul Politehnic, București	Plan	1890	1845	1735	1820	2245	3565	3540	3670
	Candidați	2724	4383	3688	3480	3876	6240	10411	7429
	Admiși	979	937	964	1230	1823	2916	3553	3249
	Concurența	1,4	2,4	2,1	1,9	1,7	1,8	2,9	2,0
Institutul Politehnic, Iași	Plan	875	840	780	925	1040		2650	2785
	Candidați	1090	1668	1657	1987	2221		9431	7143
	Admiși	668	648	738	883	975		2816	-
	Concurența	1,2	2,0	2,1	2,1	2,1		3,6	2,6
Institutul Politehnic, Cluj	Plan	285	240	245	310	370		1250	1315
	Candidați	484	740	633	775	838		3941	2718
	Admiși	115	226	249	297	361		1205	-
	Concurența	1,7	3,1	2,6	2,5	2,3		3,2	2,1
IMF, București	Plan	580	620	645		940	885	815	800
	Candidați	2803	2624	3274		5589	6208	5307	3816
	Admiși	606	577	660		890	864	808	-
	Concurența	4,8	4,2	5,1		5,9	7,0	6,5	4,8
IMF, Iași	Plan	220	220	245	330	330	430	375	360
	Candidați	1259	1252	1563	2228	2398	4041	2586	2184
	Admiși	252	261	250	332	332	n.	382	n.
	Concurența	5,7	5,7	6,4	6,8	7,3	9,4	6,9	6,1
IMF, Cluj	Plan	325	320	330		450	485	460	460
	Candidați	1315	1370	1684		2726	3181	2643	2158
	Admiși	365	334	342		455	465	458	n.
	Concurența	4,0	4,3	5,1		6,1	6,6	5,7	4,7

Sursa: AMEd. Concurența a fost calculată de autori.

Figura 2. Concurența la admitere, prima sesiune, în învățământul de zi, ingineri, în diverși ani, la cele mai importante institute.

Sursa datelor: Tabelul 5.

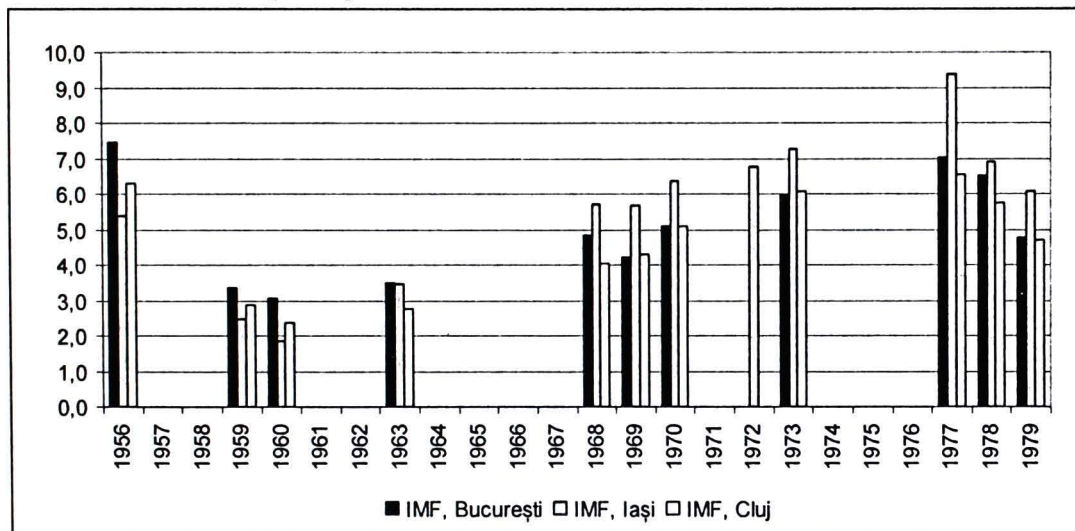
Institutele Politehnice din București, Cluj și Iași

Concurența mare din a doua jumătate a anilor '50 a fost cauzată în primul rând de numărul extrem de redus de locuri scoase la concurs. Institutul Politehnic din Cluj, de exemplu, a avut alocate 70 de locuri în 1959. O dată cu reluarea politicii de industrializare după Congresul al III-lea al PMR din 1960, numărul de locuri a crescut într-un ritm mai rapid decât cel al numărului de candidați, iar concurența s-a instalat sub nivelul de 2,5 candidați/loc până la sfârșitul anilor '70, când numărul candidaților – absolvenți de licee industriale – a crescut brusc și semnificativ.

E de remarcat presiunea exercitată la sfârșitul anilor '70 asupra Institutului Politehnic din Iași, dat fiind că era un puternic centru regional. Pentru Institutul Politehnic din Cluj, în schimb, cu toate că avea de două ori mai puține locuri scoase la concurs și avea o tradiție a concurenței mari – menținută prin numărul foarte mic de locuri –, cererea era disipată prin existența centrelor de învățământ tehnic la Brașov și Timișoara, iar relativa „saturație” a industrializării în Transilvania nu făcea atractiv un învățământ care ar fi fost urmat de o dislocare în alte regiuni în curs de dezvoltare.

În cazul Institutului Politehnic din București, se poate lesne observa că prin distribuția geografică a învățământului tehnic acesta a pierdut o parte dintre candidați, cel mai probabil din provincie.

Figura 3. Concurența la admitere, prima sesiune, în învățământul de zi, în diverși ani, la principalele Institute de Medicină și Farmacie.

Sursa datelor: Tabelul 5.

Institutele de Medicină și Farmacie din București, Cluj și Iași

Statutul social, posibilitățile de câștig, caracterul non-ideologic și autonomia profesională pe care le promiteau carierele de medic și de farmacist au menținut concurența la unul dintre cele mai înalte niveluri. Diferențele semnificative dintre nivelurile concurențelor la începutul și la sfârșitul anilor '60 se explică prin faptul că numărul de locuri a fost aproximativ același – relativ mic –, medicina rămânând un domeniu de elită. Ascensiunea concurenței la Iași ar putea fi explicată prin: 1) numărul cel mai mic de locuri, 2) o paletă mai restrânsă a profesiilor de prestigiu în regiunea Moldovei, 3) o mai mare importanță acordată stratificării sociale într-o zonă mai puțin dezvoltată, și 4) accentul pus de segmentul bine instruit din mediul rural și micro-urban pe mobilitatea geografică și socială (fiind vorba de niște profesii preponderent urbane).

Tabel 6. Concurența la admitere, prima sesiune, în învățământul de zi, la principalele universități (fără secțiile pedagogice) și la Academia de Studii Economice, în diverși ani.

		1956	1959	1960	1961	1963	1964	1967	1968
Univ. București	Plan	800	1600	1900 ³⁹	1870	1400	480 ⁴⁰	1800 ⁴¹	1450 ⁴²
	Candidați	5631	4599	4999	6477	5661	2015	10441	5984
	Admiși		1549	1968	1909	1460	498	1818	1302
	Concurența	7,0	2,9	2,6	3,5	4,0	4,2	5,8	4,1

³⁹ Număr estimat.

⁴⁰ Fără Institutul de Limbi Străine afiliat Universității.

⁴¹ Număr estimat.

⁴² Număr calculat prin însumarea cifrelor de plan pe facultăți.

		1956	1959	1960	1961	1963	1964	1967	1968
Univ. Iași	Plan	540	930	950 ⁴³	820	815	240		1175
	Candidați	1933	1609	1580	1673	2171	634		3295
	Admiși		865	970	859	825	249		1054
	Concurența	3,6	1,7	1,7	2,0	2,7	2,6		2,8
Univ. Cluj	Plan	720 ⁴⁴	1210	1255	1280	975	205		1200
	Candidați	3186	2241	2190	2413	2795	769		3120
	Admiși		1117	1249	1280	1001	209		901
	Concurența	4,4	1,9	1,7	1,9	2,9	3,8		2,6
ISE/ASE, București	Plan	590	750	1200 ⁴⁵		1050			
	Candidați	791	1042	1693		1887			
	Admiși	320	756	1225		1070			
	Concurența	1,3	1,4	1,4		1,8			

(continuare)

		1969	1970	1972	1973	1977	1978	1979 ⁴⁶
Univ. București	Plan	1567	1400 ⁴⁷	1645	1530	1405	1336	1323
	Candidați	8581	8958	11239	10543	6053	6202	6315
	Admiși	1569	1458	1620	1538	1267	1296	
	Concurența	5,5	6,4	6,8	6,9	4,3	4,6	4,8
Univ. Iași	Plan	1210	1135	1175	1005	902	924	1315
	Candidați	4405	5299	7582	5619	3949	4515	6556
	Admiși	1197	1166		964	832 ⁴⁸	890	
	Concurența	3,6	4,7	6,5	5,6	4,4	4,9	5,0
Univ. Cluj	Plan	1275	1180	1335	1095	1081	630	1210
	Candidați	5056	5966	7643	6241	3920	2324	4637
	Admiși	1351	1231	1129	1089	1056	676	
	Concurența	4,0	5,1	5,7	5,7	3,6	3,7	3,8
ISE/ASE, București	Plan			1670	1670	1805	1805	2590
	Candidați			6866	7418	5441	6209	10157
	Admiși			1616	1651	1819	1769	
	Concurența			4,1	4,4	3,0	3,4	3,9

Sursa: AMEd. Concurența a fost calculată de autori.

⁴³ Număr estimat.

⁴⁴ Datele din 1956 reprezintă suma celor ale Universității „Victor Babeș” și ale Universității „Bolyai János”.

⁴⁵ Număr estimat.

⁴⁶ Probabil învățământ de toate formele, cu excepția Universității din București.

⁴⁷ Număr estimat.

⁴⁸ Număr incomplet.

Universitățile din București, Cluj și Iași

Concurența a fost foarte mare la mijlocul anilor '50 și la începutul anilor '70. Dacă în primul caz aceasta a fost întreținută de numărul redus de locuri scoase la concurs la învățământul de zi, în al doilea caz aglomerarea s-a produs prin lărgirea promoțiilor din învățământul mediu într-o perioadă în care numărul de locuri la Universități a crescut într-un ritm mai lent și a avut parte de fluctuații. După extinderea rețelei de licee de specialitate și introducerea examenului de treaptă, numărul absolvenților de învățământ mediu care să se orienteze către Universități a scăzut la sfârșitul anilor '70, concomitent cu stagnarea sau chiar scăderea numărului de locuri. O dată cu scăderea și mai drastică a numărului de locuri în anii '80, concurența a crescut în mod cert, însă nu putem avansa cifre statistice.

Universitatea din București a înregistrat în medie cea mai mare concurență (prestigiul și bazinul demografic al capitalei având desigur un rol important), fiind depășită de Universitatea din Iași la sfârșitul anilor '70 datorită scăderii numărului de locuri la aceasta din urmă.

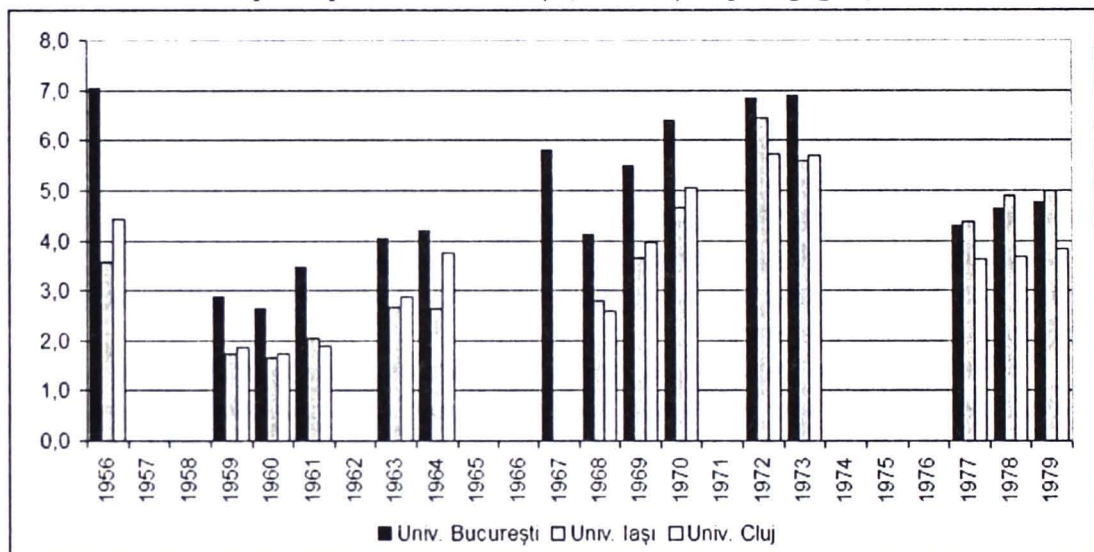
Pentru o analiză mai clară a modului în care concurența poate să varieze de la un centru universitar la altul ne folosim de o situație punctuală cu privire la diferențele de concurență la filologie (cursuri de zi), specialitatea limba engleză – limba română sau o limbă străină, în anul 1972. Cifra de școlarizare pentru toate centrele universitare era de 320 locuri (București – 130; Cluj – 80; Iași – 50; Timișoara – 30; Sibiu – 30). Ceea ce ne-a atras atenția asupra acestui caz este o scrisoare a părinților unor candidați de la Iași, care solicitau majorarea cifrei de școlarizare cu aproximativ 30 de locuri (mai exact se cerea admiterea candidaților până la media 8,62, ultima medie de intrare fiind 9,00). Argumentul pentru care s-a cerut această mărire este construit în jurul faptului că la Iași concurența foarte mare (6,5 candidați/loc) era rezultatul unui număr mare de candidați veniți din afara orașului. Acest fenomen fiind mai temperat la Cluj (4,4 candidați/loc) datorită apropierii relative a Sibiului (3,8 candidați/loc) și a Timișoarei (3,9 candidați/loc). Cu alte cuvinte, bazinul mare de recrutare al Iașului făcea necesară sporirea cifrelor de școlarizare. Răspunsul pe care ministerul l-a oferit acestei solicitări a fost unul negativ și arată că astfel s-ar ajunge la o depășire a cifrei globale planificate de școlarizare cu 12%, limita maximă legală fiind 5%⁴⁹.

Am ales să prezentăm acest exemplu în ideea conturării unui model care să explice nivelul de concurență mai mare pe care centrul universitar Iași îl înregistrează în anii '70 și '80 în comparație cu celelalte centre universitare cu tradiție. Și în cazul învățământului medical se poate construi o argumentație asemănătoare. Pe lângă cifrele de școlarizare mai mici ale Institutului de Medicină și Farmacie de la Iași, în comparație cu Clujul, putem să aducem în discuție lipsa apropierii unor centre universitare cu școlarizare în domeniul medical care să preia din presiunea concurenței. Fenomen care este de presupus că se întâmplă la Cluj prin prezența unui Institut de Medicină la Tîrgu-Mureș și o Facultate de medicină la Timișoara.

⁴⁹ AMEd, fond Permanent, dosar nr. 196/1972, nenumerotat.

Chiar dacă din punct de vedere geografic Tîrgu-Mureş poate reprezenta o opţiune şi pentru o parte a Moldovei există o barieră culturală care face din Iaşi o soluţie mai viabilă.

Figura 4. Concurenţa la admitere, prima sesiune, în învăţământul de zi, la principalele Universităţi (fără secţiile pedagogice).

Sursa datelor: Tabelul 6.

Cifrele pe care le-am utilizat până acum exprimă valori medii. Dacă am face în schimb calcule ale concurenţei pe profiluri, ar reieşi mari diferenţe în interiorul aceleiaşi instituţii de învăţământ superior. Profilurile care au avut cele mai mari concurenţe (peste 5 candidaţi pe loc) de-a lungul întregii perioade studiate, cu fluctuaţii relative, au fost dreptul şi istoria, urmate de filozofie (atunci când nu era combinată cu istoria), biologie, geologie-geografie, psihologie şi sociologie. La toate aceste profiluri concurenţa a ajuns în unii ani la peste 10 candidaţi pe loc.

Institutul de Mine, Petroşani

Motivul pentru care am ales să acordăm un spor de atenţie institutului din Petroşani este reprezentat de locul pe care instituţia îl ocupa în sintezele Ministerului Educaţiei în care erau prezentate rezultatele sesiunilor de admitere în învăţământul superior. Institutul de Mine se remarcă, aproape în fiecare an, printre instituţiile codaşе în privinţa concurenţei. În anii pentru care avem date, rareori Institutul de Mine şi-a ocupat locurile planificate după prima sesiunea de admitere, de multe ori fiind nevoie chiar de un al treilea examen de admitere, după cel din prima parte a lunii septembrie⁵⁰. Încercăm să aflăm care sunt raţiunile ce determină

⁵⁰ Trebuie menţionat că ne referim la instituţie în ansamblul său. Aceasta nu înseamnă ca toate facultăţile şi toate specializările suferau în egală măsură de un nivel al concurenţei scăzut. Evident că există şi specializări care reuşesc să-şi ocupe toate locurile scoase la concurs după primul examen de admitere.

această situație și în ce măsură putem să identificăm anumite tendințe în modul în care evoluează concurența la Institutul de Mine.

Organizarea învățământului superior minier, după reforma învățământului din 1948, cuprindea un institut de tehnică minieră la București, două institute de minereuri la Timișoara și Brad și Institutul Cărbunelui de la Petroșani (Facultatea de Exploatarea și Prepararea zăcămintelor de cărbuni – cu durata de școlarizare de 4 ani). În anii următori instituția a cunoscut mai multe modificări, iar din anul 1957 și până la căderea regimului comunist întregul învățământ minier a fost concentrat la Petroșani⁵¹. Absolvenții formați de institut erau repartizați în marea lor majoritate către întreprinderi miniere de subteran și în cariere, alte posibile locuri de muncă fiind șantierul de prospecțiuni geologice sau uzinele de întreținere a utilajului minier. Cei mai mulți dintre absolvenți rămâneau în zona Olteniei, la exploatarea din bazinul Văii Jiului sau Rovinari, însă exista și posibilitatea repartizării către zone mai îndepărtate precum Moldova (Combinatul Minier Gura Humorului) sau Maramureș (Combinatul Minier Baia Mare).

Datele de care dispunem arată că nivelul concurenței pentru ansamblul instituției, la primul examen de admitere, varia între 1 candidat/loc (1979) și 3,4 candidați/loc (1972). În prima jumătate a anilor '60, când locurile planificate sunt peste 300 în fiecare an, constatăm un nivel al concurenței scăzut, circa 2 concurenți/loc. A doua parte a anilor '60 și începutul anilor '70 a însemnat pentru Institutul de Mine o scădere a numărului de locuri planificate la învățământul de zi, de lungă durată. Introducerea, începând cu anul 1968, a învățământului de subingineri (cu durata de 3 ani) a avut drept consecință stabilizarea cifrei de școlarizare pentru învățământul de zi (ingineri) la 80 de locuri în fiecare an. Urmarea a fost o creștere a numărului de candidați. La sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70 numărul mediu de candidați pentru locurile de la zi fiind de aproape 3 concurenți/loc. La sfârșitul anilor '70, pe fondul creșterii masive a cifrelor de plan, nivelul concurenței a scăzut, înregistrând 2,2 concurenți/loc în 1978 și 1,04 concurenți/loc în 1979. Lipsa datelor pentru anii '80 ne împiedică să concluzionăm că tendința de la sfârșitul anilor '70 se păstrează și în deceniul al nouălea.

Merită făcute câteva nuanțări în privința nivelului de concurență diferit în funcție de facultățile institutului. Datele pe care le-am adunat ne permit se observăm, pentru câțiva ani, variația concurenței între cele două facultăți pe care Institutul de Mine le avea. În 1956, atunci când instituția era încă la București și găzduia 4 facultăți (Mine, Electromecanică minieră, Geologie și Ingineri Economisti), nivelul de concurență era aproximativ același pentru cele două facultăți pe care le-am luat în considerare. La Facultatea de Mine, pentru cele 40 de locuri planificate concurează 113 candidați, în timp ce la Electromecanică minieră, pentru același număr de locuri, s-au înscris 125 de candidați. Lipsa datelor pentru anul 1957 nu ne

⁵¹ Vezi *Universitatea din Petroșani – Facultatea de Inginerie Mecanică și Electrică. Monografie 1957-2007*, Petroșani, Editura Focus, 2007, p. 6. Vezi și Dumitru Fodor (coord.), *Institutul de Mine Petroșani. Centrul de pregătire superioară a forței de muncă pentru mineritul românesc*, București, Ministerul Educației și Învățământului, 1988, pp. 27-28.

permite să observăm dacă au avut loc modificări majore în privința concurenței ca urmare a funcționării la Petroșani a celor două facultăți. În anii '60 și '70 se observă un dezechilibru din ce în ce mai accentuat în privința cifrelor de școlarizare pentru cele două facultăți ale Institutului de Mine. În 1961 Facultatea de Mine a avut alocate 350 de locuri (250 de locuri cu școlarizare de 5 ani și 100 locuri cu școlarizare de 4 ani) în timp ce Facultății de Electromecanică minieră îi erau alocate 110 locuri. Dacă excludem cele 100 de locuri cu școlarizare de 4 ani ale Facultății de Mine, unde concurența a fost foarte slabă (0,5 candidați/loc), se observă un echilibru între nivelul de concurență de la cele două facultăți unde școlarizarea este de 5 ani (1,5 candidați/loc la Mine și 1,6 candidați/loc la Electromecanică). În anii următori clivajul dintre cifra de școlarizare a Facultății de Mine și cea a Facultății de Electromecanică (mai târziu Facultatea de Mașini și Instalații Miniere) s-a mărit. Putem identifica și o anumită tendință a concurenței: cu cât diferența dintre numărul locurilor alocate celor două facultăți crește, concurența pentru facultatea cu locuri mai puține înregistrează un număr de candidați mai mare. Spre exemplu, în 1978, cele 420 de locuri alocate Facultății de Mine au o concurență de 1,9 candidați/loc, în timp ce la Facultatea de Mașini și Instalații Miniere pentru 125 de locuri candidează 410 concurenți (3,2/loc).

Tabel 7. Concurența la admitere, prima sesiune, învățământ de zi, în Institutul de Mine, București/Petroșani.

Anul	Plan	Candidați	Admiși	Concurența
1956 ⁵²	130	432	63	3,3
1959	80	235	82	2,9
1960 ⁵³	370	679	366	1,8
1961	460	593	-	1,3
1963	300	635	302	2,1
1964	300	611	146	2
1968	80	270	59	3,3
1969	80	218	84	2,7
1970	80	203	84	2,5
1972	80	274	91	3,4
1976	240	-	193	-
1977 ⁵⁴	217	544	124	2,5
1978	545	1243	176	2,2
1979	750	780	176	1,04

Sursa: AMEd. Concurența a fost calculată de autori.

⁵² În 1956, Institutul de Mine funcționa la București.

⁵³ Pentru anul 1960 datele sunt adunate de la ambele sesiuni de admitere și ambele tipuri de examen (concurș de burse și concurs general).

⁵⁴ Pentru anul 1977 datele aparțin sesiunii a doua de admitere.

Tabel 8. Concurența la admitere, prima sesiune, învățământul de zi, la Institutul de Mine, pe facultăți.

An	1956		1961 ⁵⁵		1964		1977		1978	
Facultatea	Mine	Electro-mecanică	Mine	Electro-mecanică	Mine	Electro-mecanică	Mine	Mașini și Instalații	Mine	Mașini și Instalații
Plan	40	40	350	110	230	70	207	10	420	125
Candidați	125	113	417	176	437	174	494	50	833	410
Concurența	3,1	2,8	1,1	1,6	1,9	2,4	2,3	5	1,9	3,2

Sursa: AMEd. Concurența a fost calculată de către autori.

Observații finale

Menținerea concurenței la cote înalte și tendințele de creștere în sectoarele non-tehnice indică faptul că planificarea învățământului și în general sistemul socialist (clasic) nu a ținut cont de cererea sau presiunea socială, acestea din urmă fiind angrenate în paradigma ingineriei sociale (înțeleasă sub forma constrângerilor acolo unde se manifestau tendințe „naturale” de creștere și a relaxărilor acolo unde nevoia de cadre era mai mare decât „oferta” de candidați, dublate de lipsa unui sistem alternativ de studii superioare). Dorința – sau chiar presiunea – individuală nu a fost luată în considerare în documentele emise de un sistem colectivist și paternalist prin excelență⁵⁶. Așa cum rezultă din analiza întreprinsă de noi, în domeniile în care numărul de candidați pe un loc a fost peste media națională, tendințele de creștere ale cifrelor de școlarizare au rămas în zona stagnării, spre deosebire de tendințele de creștere accelerată în domeniile prioritare din punctul de vedere al planificatorilor. Cu alte cuvinte, cererea socială nu reprezenta un criteriu de care să se țină cont în elaborarea planurilor de școlarizare și în general în dezvoltarea învățământului.

Reconstituirea cantitativă a concurenței la admiterea în învățământul superior nu și-a delimitat întâmplător obiectul analizei la sfârșitul deceniului al optulea al secolului trecut. Admiterea în anii '80, pe lângă faptul că nu este acoperită documentar în mod satisfăcător (în schimb, o parte dintre neajunsuri ar putea fi eliminate prin investigații de istorie orală), s-a desfășurat în condiții noi, mai limitative (reducerea drastică a numărului de locuri în timp ce numărul de potențiali candidați a crescut, cohortele „decrețelor” absolvind învățământul de nivel secundar), ceea ce face ca într-un interval mai larg de timp, concurența anilor '70-'80 să fie relativ, și nu absolut, mare.

⁵⁵ În anul 1961 la Facultatea de Mine au existat două cifre de plan. Pentru cele 250 de locuri cu durata de școlarizare de 5 ani s-au înscris 364 de concurenți, în timp ce pentru cele 100 de locuri cu durata de școlarizare de 4 ani s-au înscris 53 de concurenți.

⁵⁶ Vezi comparația făcută de Jan Sadlak între abordarea de tip „cerere socială” (*social demand approach*) – mai răspândită în societățile liberale occidentale – și abordarea de tip „planificarea capitalului uman” (*manpower planning approach*) – existentă *de jure* și *de facto* în socialismul de stat. Cercetarea noastră nu face decât să confirme cu și mai multe date ceea ce Jan Sadlak enunțase în calitate de analist și observator direct acum aproape treizeci de ani (Jan Sadlak, *Comparing Higher Education Planning Approaches in Western and Eastern Europe*, în „European Journal of Education”, vol. 21, nr. 4/1986, pp. 398-405).

Notă bibliografică

Datele centralizate în tabele au fost culese din următoarele documente de arhivă:

Arhiva Ministerului Educației Naționale, fond Permanent, dosarele nr. 226-227/1956, 247/1956, 15/1960, 100/1960, 164/1961, 306/1961, 208/1963, 225/1963, 183/1964, 311/1966, 330/1967, 111/1968, 127/1968, 152/1968, 299/1968, 235-236/1969, 146/1970, 235/1970, 196/1972, 397/1973, 423/1973, 425/1973, 164/1974, 75/1976, 117-118/1977, 113/1978, 136/1978, 295/1978, 145/1979, 244/1979.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond CC al PCR – Secția Agitație și Propagandă, dosarele nr. 10/1981, 14/1989.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond CC al PCR – Secția Cancelarie, dosarul nr. 95/1977.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosarele nr. 51/1961, 72/1967.